

ות שכבית המקדש ל מצוה אחרת, כגון כל המצוות התלוין זאת על לימוד התורה, הרגיל בנר הויין לו 1 - ואמרו חז"ל (יוסא ומנורה בדרום, כי יים ושיעשיר יצפין ך כונת היונים היתה רה, וכנסח התפלה ולהעבירם מחוקי לשון, אך הכונה כי יונים לא יכלו לגזור ות, כי אף אם יגזרו זוהו, אבל על הלאוין יעברו עליהן בשאט זו לבטלם מלימוד בטלו את כל המצוות, תורה לא ידעו אך זו להשכיחם תורתך וקי רצונך. ועל כן ן שואלין אותו קבעת א), ואמאי לא שואלין חמורים, כגון האם שלימוד התורה הוא שאם לא למד תורה יים שום מצוה כי איך לקיים.

גרו חז"ל (רשי עקב שמתחיל לדבר איתו קודש ומלמדו תורה, ות אינו חייב לחנכו

אלא כשהגיע קצת לכלל דעת, אבל בלימוד התורה חייב לחנכו מיד שיודע לדבר, כי הוא יסוד כל התורה.

ולכן לעומת מה שהיונים שרצו לבטל את ישראל מלימוד התורה דוקא, וביטול שאר המצוות הן רק כגרמא מביטול התורה, לכן נעשה הנס דוקא במנורה, כי בזה הראה הקב"ה שהחשמונאים הצליחו לבטל גזירת היונים על לימוד התורה, כי הדלקת נרות המנורה רומזות על לימוד התורה, ומכיון שנתבטלה גזרת היונים שלא ללמוד תורה, ושוב יכלו ישראל ללמוד תורה, ממילא נתבטלו כל גזרותיהם משאר המצוות.

גם י"ל הטעם שהנס נעשה דוקא במנורה, דכתב החת"ס ז"ל (פי בהעלותך) שבמנורה הקנה האמצעי רומזת על תורה שבכתב, וששת הקנים רומזים על ששה סדרי משנה תורה שבעל פה - והנה היונים רצו לבטל תורה שבעל פה, אבל תורה שבכתב שמרו גם לעצמם, דעיקר כריתת ברית עם ישראל הוא תורה שבעל פה, וכאמרם ז"ל (גיטין ס:) לא כרת הקב"ה ברית עם ישראל אלא בשביל תורה שבעל פה שנאמר על פי הדברים האלה וגו', והיונים שהיו גדולים בחכמת יונית, לא ביטלו תורה שבכתב, כי אין חכם מבטל דברי חכמה, אבל ביטלו תורה שבעל פה כאמרם שאין זו תורה ח"ו, ולכן נעשה הנס דוקא במנורה הרומזת שהתורה שבעל פה מוצאה ושורשה בתורה שבכתב והכל חד הוא.

ה.

היונים גזרו על ג' מצוות אלו, חודש שבת מילה ר"ת משיח, כי רצו לכבות אורו של משיח. אולם החשמונאים הקדושים התגברו עליהם וגילו אור חנוכה, שהוא מעין אור הגנוז וכמש"כ בס' בני יששכר, שהוא אורו של משיח, וע"כ בשם חשמונאים נמצאת אותיות משי"ח. והנה איתא בשם החת"ס ז"ל שעל כן לא נמצא במשנה ענין חנוכה והלכותיה בפרטיות, משום שרבי היה מזרעו של דוד, ומכיון שהחשמונאים לא מסרו את מלכותן לבית דוד ואשר על כן נענשו וכמש"כ (הרמב"ן פ' יוחי), וע"כ הושמט כל ענין חנוכה מהמשנה של רבי ברוח הקודש. [עיין לעיל אות א']. אולם יש להצדיק צדיקים מעיקרא החשמונאים, כי באמת לפי התגברות כח היונים לא היה בכח זרעו של בית דוד להכניע אותם, שאילו היו רואים מתנוצץ אורו של משיח בן דוד, היו היונים מתגברים בכל כחם לעכב זה, וע"כ יכלו לנצחם רק החשמונאים בלבד, שבזה לא התאמצו היונים כל כך להכניעם מכיון שחשבו שאין בזה גילוי אורו של משיח. אולם באמת ע"י שנכנעו להחשמונאים ניתן עוז ותקוה לגילוי אור משיח בב"א, וע"כ חשמונאים אותיות משיח.

ו.

במדרש רבה (כראשית פ"ב), וחושך זה גלות יון שהחשיכה עיניהם של ישראל שגזרו בגזירותיהן, שהיתה

Battling and revealing משיח

אומרת להם כתבו על קרן השור שאין לכם חלק באלקי ישראל. הטעם שגזרו לכתוב דוקא על קרן השור, י"ל דכתיב (ישעיה א' ג') ידע שור קִנְיֹהוּ וְחִמּוֹר אָבוֹס בְּעֻלְיוֹ, ופירשו הכונה כי השור מכיר את קונו הדואג לצרכיו, ומבין כי לולא שאדוניו יכין לו מאכלו ומוליכיהו למרעה טוב, לא היה לו ממה להתפרנס, אבל החמור הרואה לפניו את האבוס שטמנו אוכל, מכיר טובה להאבוס עצמו, כי מרוב סכלותו אינו יודע כי לולא שבעליו מילא את האבוס לא היה מאכלו מצוי שם, ונדמה לו כי האבוס עצמו הוא בעליו. ועיין במפרשים שם. ומבואר כי השור רומז על בחינת דעת המכיר את קונו. והנה מלכות יון הרשעה רצתה להעביר את ישראל על דתם, לא רק על ידי הכנעתם לתאוות גשמיות בלבד - בבחינת חמור אבוס בעליו - אלא שזממו להכניס בהם דעות כוזבות של כפירה באלקי ישראל ח"ו, כי היונים עיקר כחם בחכמה מצד הטומאה וכאמרם (ב"ק פב:) ארור האדם שילמד את בנו חכמת יונית, וכתב מהר"ל מפראג ז"ל בס' נר מצוה ז"ל, כי מלכות יון היא המוכן להתנגד לישראל במה שיש להם תורה ומצות אלקים, כי אל מלכות זו שייך לה החכמה שהיא שכל האדם בלבד, לא השכל האלקי הנבדל אשר היא התורה האלקית עכ"ל. ורצו שישראל יכפרו ח"ו באלקי ישראל מתוך דעת וחכמה דטומאה, ולא סגי להו שיעברו ח"ו על הדת מתוך תאוות גשמיות בלבד. ולכן גזרו דוקא לכתוב

על קרן השור - הרומז על בחינה המכיר את קונו - ורצו שהכרה זו תהא ח"ו להיפוך שאין להם חלק באלקי ישראל. ובוזה יובן אמרם ז"ל במס' שבת (כא.), כשנכנסו יונים להיכל טמאו כל השמנים שבהיכל, וכשגברה מלכות בית חשמנאי ונצחום, בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול, ולא היה בו אלא להדליק יום אחד, נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים, לשנה אחרת קבעום ועשאוים ימים טובים בהלל והודאה ע"כ. וצריך ביאור לאמאי היה הנס בשמן דוקא, ואמאי דקדקו לומר שטמאו כל השמנים שבהיכל, הלא כבר אמרו שנכנסו יונים להיכל, וא"כ בודאי שהשמן שטימאו בהיכל היה? ולמאי שכתבנו בשם מהר"ל מפראג ז"ל אתי שפיר, כי עיקר כח היונים היא בחכמתם שהיא מצד הטומאה, אשר היא היפוכו של חכמה מצד הקדושה, ולכן רצו לטמאות את השמן שבבהיכל דוקא, דאמרו חז"ל (מנחות פה:) "וַיִּשְׁלַח יְיָ אֱלֹהֵינוּ יָדָא בְּתַקְוָעָה וַיִּקַּח מִשֶּׁם אִשָּׁה חֲקָמָה, אר"י מתוך שרגילין בשמן זית חכמה מצויה בהן, ופירש"י דשמן זית מפקח את הלב עיי"ש, הרי דשמן זית רומז על חכמה, ושמן זית של היכל רומז על חכמה שהיא מצד הקדושה בהיכל ה', והיונים רצו דוקא לטמא חכמה קדושה זו ולהכניעה ע"י חכמה שמצד הטומאה, והיינו שטימאו כל השמנים שבהיכל דוקא.

ויבואר יותר עכ"ל בס' בית המקדש שי קדושה הם מתנגד הזאת של יון, כי הם שתי מדרגות בכל מקום שנים שיבנה בית המקד בתורתך, ולכך הי התורה ולבית המקד שנעשה להם היה נ כי נר מצוה ותורו שהיונים מתנגדים כי בית המקדש ו חכמת התורה ש וכמבואר בסנהדרין לסנהדרין בבית פא תהא המראתו המר אל המקום מלמד הרי שמקום המי לסנהדרין חכמת ה הכל חייבים לשמוע מקור החכמה שכ דוקא לבית המי ההתנגדות לחכמת השמנים שבהיכל, נ את חכמת הת

ועל פי זה יתבאר קמא (פב:), חשמונאי זה על זה, ואריסטובלוס מבר משלשלים להם בקו

* כנגד בואנה ברין ויגרה על ז"ל: * חז"ל חז"ל כ"כ אה"כ *

רומזו על בחינה המכיר שהכרה זו תהא ח"ו חלק באלקי ישראל.

ז"ל במס' שבת (כא), נים להיכל טמאו כל וכשגברה מלכות בית בדקו ולא מצאו אלא שהיה מונח בחותמו היה בו אלא להדליק בו נס והדליקו ממנו אחרת קבעום ועשאום והודאה ע"כ. וצריך הנס בשמן דוקא, שטמאו כל השמנים אמרו שנכנסו יונים אי שהשמן שטימאו שכתבנו בשם מהר"ל שפיר, כי עיקר כח ושהיא מצד הטומאה, של חכמה מצד לטמאות את השמן זרו חז"ל (מנחות פה) ויקח משם אשה שרגילין בשמן זית ופירש"י דשמן זית י"ש, הרי דשמן זית שמן זית של היכל והיא מצד הקדושה רצו דוקא לטמא להכניעה ע"י חכמה והיינו שטימאו כל היכל דוקא.

ויבואר יותר עפ"י מה שכתב מהר"ל ז"ל בס' נר מצוה ז"ל, וכן אל בית המקדש שיש לו מעלה אלקית קדושה הם מתנגדים ביותר לה המלכות הזאת של יון, כי התורה ובית המקדש הם שתי מדרגות זו על זו, כמו שאמרו בכל מקום שנים אלו יחד, יהי רצון שיבנה בית המקדש במהרה ותן חלקינו בתורתך, ולכך היו מתנגדים אל מצוות התורה ולבית המקדש בפרט, ולכך המצוה שנעשה להם היה בנרות של בית המקדש כי נר מצוה ותורה אור עכל"ק. והטעם שהיונים מתנגדים דוקא לבית המקדש, כי בית המקדש הוא המקור להשפעת חכמת התורה שהיא מצד הקדושה, וכמבואר בסנהדרין (יד): מצאן זקן ממרא לסנהדרין בבית פאגי והמרה עליהן יכול תהא המראתו המראה? ת"ל וקמת ועלית אל המקום מלמד שהמקום גורם עיי"ש, הרי שמקום המקדש גורם להשפיע לסנהדרין חכמת התורה האמיתית אשר הכל חייבים לשמוע בקולם. והיונים שהם מקור החכמה שמצד טומאה, התנגדו דוקא לבית המקדש שהוא שורש ההתנגדות לחכמתם, וזה שטימאו כל השמנים שבהיכל, כלומר שרצו לטמאות את חכמת התורה שבהיכל ה'.

ועל פי זה יתבאר אמרם בש"ס בבא קמא (פב): ת"ר כשצרו בית חשמונאי זה על זה, היה הורקנוס מבפנים ואריסטובלוס מבחוץ, ובכל יום היו משלשלים להם בקופה דינרין והיו מעלין

להם תמידים, היה שם זקן אחד שהיה מכיר בחכמת יונית, אמר להם כל זמן שעוסקין בעבודה אין נמסרים בידכם, למחר שילשלו דינרין בקופה והעלו להם חזיר, כיון שהגיע לחצי חומה נעץ צפרניו בחומה, ונודעוזה ארץ ישראל ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה, באותה שעה אמרו ארור האיש שיגדל חזירים וארור האדם שילמד את בנו חכמת יונית עיי"ש. הנה דוקא הזקן שלמד חכמת יונית הוא שנתן עצה לבטל את עבודת בית המקדש, כי עיקר מעלת מקום המקדש הוא בגלל העבודה, וכמש"כ הרמב"ם (רפ"א מה' בית הבחירה) מצות עשה לעשות בית לה' מוכן להיות מקריבין בו הקרבנות עיי"ש, ולולא שאותו זקן היה מכיר בחכמת יונית, לא היה מעלה בדעתו לבטל עבודת בית המקדש, כי אפילו בני אריסטובלוס שהיו מבחוץ וצרו על הורקנוס שמבפנים לא עלה על דעתם לבטל את התמידים, ברם זקן זה שהיה מכיר בחכמת יונית והיתה חכמתו מצד הטומאה, הוא שהיה מכיר בגודל ערך כחו של עבודת בית המקדש, כי הוא הרגיש את המתנגד אליו, והוא שנתן עצה לבטל את העבודה. וזקן זה היה בכחו ליתן עצה לבטל את העבודה מסיבת שבית חשמונאים היו צרים זה על זה, כי בית חשמונאי שנצחו את היונים והחזירו את העבודה לבית המקדש, היה כחם לבטל את חכמת יון ולקיים את עבודת בית המקדש, ברם היות שצרו זה על זה ורצו לשלוט זה על זה,

כנס מנחת פריז ויבאר זה ז"ל: אין מנחת חנוכה ככל מקומו

וכפיהש"י שם שיהו מריבין על דבר המלוכה, ולכן נסתלקה חכמתם וכאמרם ז"ל (פסחים טו): כל המתיהר אם חכם הוא חכמתו מסתלקת עיי"ש, ועל ידי שהיו מריבין ומתיהרין זה על זה נסתלקה כח חכמתם שמצד הקדושה אשר מקומה בבית המקדש, ולכן היה כח בעצתו של הזקן שלמד חכמת יונית לשלוט בהם, כי כאן מצא בעל חוב לגבות את חובו.

והנה חכמינו ז"ל קראוהו זקן, שהוא תואר לחכם התורה כענין זקן שקנה חכמה (קידושין לב), לומר שלא היה תוכו ככרו, כי לפנים היה זקן של תורה ובקרב לבו היה מכיר בחכמת יונית, ואמרו דוקא מכיר, כי לא היה חכם מפורסם בחכמת יונית, כי בקרבו ישים אָרְבוּ ומבחוץ נדמה כחכם התורה. ולפי מהותו יעץ להעלות דוקא חזיר, כי גם החזיר אינו מגלה טומאתו, וכאמרם במדרש רבה (פ' תולדות פס"ה) החזיר הזה בשעה שהוא רובץ הוא מפשיט את טלפיו כלומר שאני טהור עיי"ש, ואי לאו שהיה מראה מבחוץ סימני טהרה להטעות את הבריות, לא יתכן שבני אריסטובלוס יקבלו עצתו להעלות חזיר בבית ה', ברם המחלוקת סימא את עינם וראו רק סימני טהרה החיצוניים של החזיר, ולא הרגישו בטומאתו הפנימית, וכמו שלא הרגישו בעצת אותו רשע. ולכן כאשר הגיע לחצי חומה ונעץ צפרניו אז הודעוהו אר"י, דוקא צפרניו אשר שם מראה טלפיו לומר טהור אני, וזה

אשר גרם לארץ ישראל שיודעו, דאילו לא היה בא בערמה אלא שטומאתו היתה נראית לעין כל, לא היה צורך להודעו כי ממילא ניכרת טומאתו, לכל מי שרוצה להכיר, ואין סכנתו מרובה, ברם היות שפשט טלפיו הנראים כטהורים עד שסימא עיניהם של ישראל לומר טהור אני, לכך הוצרכה ארץ ישראל להודעו כדי לגלות קלונו לבל לטעות אחריו.

ז.

בבראשית רבה (פ"ב ד) וחושך זה גלות יון שהחשיכה עיני ישראל בגזירותיהן. קראו חושך דוקא לגלות יון, כי עיקר גלותם שרצו להשכיח חכמת התורה שהיא מצד הקדושה ע"י חכמת יונית שהיא מצד הטומאה. ובחכמה שבקדושה נאמר (קהלת ח) חכמת אדם תאיר פניו, והיפוכה חכמת יון היא חושך ולא אור. ולכן תקנו נר חנוכה שהוא "נר מצוה ותורה אור" (משלי ו), **ופיהש"י (שבת כג) שע"י נר מצוה בא אור תורה.** כי מעלת התורה שהיא אור, אינה אלא משום שמביאה לקיום המצוות, משא"כ בחכמת יונית אפשר שיהא חכם בדעתו ושפל במעשיו, אבל תורה היא אור ע"י שקשורה לנר מצוה.

ח.

שבת חנוכה - פרשת מקץ

וידי מקץ שנתיים ימים וכו'. במדרש הה"ד אשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו (תהילים ט' ה) זה יוסף, ובשביל שאמר כי אם זכרתני והזכרתני נתוספו

לו שתי שנים. וזו ביה, דמתחלה מבטחו, ואח"כ אף משר המשקים לה כתיב (ראה ט"ז י"ח) אשר תעשה, ובכ יושב בטל ת"ל בכ האדם לעשות ה ואחר כך הקב"ה בקטני המדרגה, א מבטחו לגמרי, כעו והוא יכלכלך (תהי לעשות שום השח לו בידי שמים. וז אשרי הגבר אשר בטחון גמור, ולכן מן הראוי שיבקע להשתדל עבורו, כי היה צריך לבטוח לעשות שום השת נענש שנתוספ

ובזה יש ליישב: שכתב דמה חנוכה ואף שהגם ה דחלקו את הפך שמ ונמצא שגם ביום פרי חדש שם, דה מערב ועד בוקר תן עד בוקר (מנחות פט). כשיעור הדלקת כל דבאמת עצם מציאר היונים רצו לטמאו